

Секція „Філософія”

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖИТТЯ

Пожуєв В.І. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті дається аналіз феномена інформатизації як нового соціального феномена, який впливає на всі сторони нашого суспільного життя, що відіграє дуже важливу роль у всіх сферах діяльності та сприяє формуванню такого інформаційного простору, в який втягнуті окремі люди, країни, цивілізації; визначається, що інформатизація є головною тенденцією сучасності, яка сприяє появі нової інформаційної революції, яка змінює інформаційний мегапростір цивілізації; обґрунтовується правове поле інформатизації, що забезпечує цивілізоване функціонування інформації як нового ресурсу, що сприяє комунікаційній єдності світу.

In the article the author analyzes the phenomenon of informatization as the new social phenomenon, which influences on all sides of our public life, plays a very important role in all spheres of activity and helps to form such informative space which includes people, countries, civilizations; it is determined that informatization is the main tendency of contemporaneity, which favors the appearance of new informative revolution which changes informative megaspace of civilization; the author grounds the legal field of informatization, which provides the civilized functioning of information as a new resource which favors communicational unity of the world.

Ключові слова

ІНФОРМАЦІЯ, ІНФОРМАТИЗАЦІЯ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ІНФОРМАЦІЙНА РЕВОЛЮЦІЯ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС, КОМУНІКАЦІЙНА ЄДНІСТЬ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО, НАЦІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Актуальність проблеми

Актуальність проблеми заключається в тому, що науковий і технологічний прогрес безпрецедентно прискорив еволюцію людства в напрямі глобалізації і формування світового інформаційно-стільникового суспільства, інформаційної цивілізації. Національно-державні кордони стали прозорими для інформації, телекомунікацій, глобальних мереж, транснаціонального бізнесу, що сприяє взаємодії народів. Разом з усім світовим співтовариством незалежна Україна вступила у XXI століття – століття інформації та інформаційних технологій. Сучасне суспільство характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій. Сукупність змін, що

відбуваються в розвинутих країнах світу, зменшують перехід від індустріальної до інформаційної фази розвитку, а процеси, які під час цього процесу розгортаються, дістали назву „інформатизації”. Вперше з ініціативою створення Національної інформаційної інфраструктури виступили в 1993 р. адміністрація США; у 1994 р. аналогічні ініціативи висунули Європейський Союз, Канада, Японія та країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Цього ж року адміністрація США виступила з ініціативою створення Глобальної інфраструктури інформатизації як об'єднання національних та регіональних інформаційних структур. У програмі національної інфраструктури США як основи побудови інформаційного суспільства для всіх підкреслюється, що управління і використання інформації є стратегічно важливим для США. Вони повинні допомагати бізнесу, залишатися конкурентоспроможними, сприяти піднесенню економіки і створювати високооплачувані робочі місця. Вирішального значення набуває людський чинник, духовно-етичний і інтелектуальний рівень людей, їх здатність критично відбирати і аналізувати інформацію, генерувати нові знання і формувати нові навички.

Мета статті:

- проаналізувати роль і значення нового феномена інформації, що змінює розвиток сучасної цивілізації;
- визначити проблеми інформації та інформатизації, що визначають суперечливий розвиток сучасного світу;
- обґрунтувати нові тенденції інформаційної революції, що значно впливає на розвиток глобалізованого світу;
- прокоментувати нові закони з інформатизації, що захищають розвиток цього феномена та подальше його розповсюдження.

Обговорення проблеми

Інформаційна революція (ІР), що базується на поєднанні комп'ютера з телекомунікаційними мережами, несе людству не менше, чим у свій час парова машина чи електродвигун. Комунікаційна єдність світу, яка була сформована на початку ХХ століття, отримує якісно новий зміст: швидкість розповсюдження великих об'ємів інформації набагато перевершує пересування людей і товарів в умовах глобалізації. Створюється глобальний інформаційний простір, який швидко освоюється людськими спільнотами. Інформаційна революція корінним чином перетворює людське і суспільне буття. Вона стискує час і простір, дозволяє встановлювати контакти у будь-якій точці земної кулі, змінює зміст різних видів діяльності, перетворює індивідів у громадян світу. Під впливом інформаційної революції форми просторово-часової організації соціальних зв'язків і відносин глибоко трансформуються, простір приватного і публічного життя набуває третього виміру, змінюючи звичну систему координат. Із плоского він стає об'ємним, сферичним, що дозволяє швидко прокладати нові шляхи, швидко і інформатизація як вирішальний чинник трансформації життя

легко налагоджувати комунікації між різними точками земної поверхності. Цей метапростір виступає одночасно і як особливе середовище інтенсивної взаємодії сформованих нових спільнот, і як універсальний контекст, в якому розташовані первинні географічні простори. Формується світ без кордонів, в якому втрачаються минуле значення території і відстані, починає отримувати реальні нові обриси. В новому соціальному просторі час прискорює свою швидкість: те, на що раніше йшли роки, сьогодні можливо зробити за дні, що свідчить про те, що процес соціальної взаємодії інтенсифікується і набуває небаченої раніше динаміки; простір суспільного буття стискується, змішується і стає більш однорідним. В нових видах комунікацій, в нових формах взаємодії, в нових можливостях людини глобалізація набуває свого економічного підґрунтя. Саме в кінці ХХ століття виявилася загрозлива невідповідність між глобальним масштабом проблем, з якими зіткнулося людство, і обмеженнями, як правило, національно-державними та засобами і методами їх вирішення, Національно-державні форми людського буття поступово втрачають свою самодостатність, непомітно ми стаємо суб'єктами нового глобалізованого світу, а глобалізація являє собою процес формування глобальної людської спільноти. Всі ми є свідками і учасниками величезної епопеї становлення єдиного взаємопов'язаного і взаємозалежного світу, в якому великі і малі спільноти все ґрунтовніше впливають одна на одну, а епоха більш чи менш автаркічного (ізолюваного) існування цілих регіонів відходить в минуле, а долі жителів Землі все тісніше і нерозривніше пов'язані між собою. Частіше всього глобалізацію пов'язують з якісно новими рівнями інтегрованості, цілісності і взаємозалежності світу.

Процесу інформатизації нашої країни присвячено дуже багато аналітичних досліджень, проведених як науковими колективами, так і окремими дослідженнями. Почалося практичне втілення загальнодержавної програми інформатизації, хоча варто зазначити, що дослідження регіонального рівня відсутні. Нормативно-правове поле та нормативно-технічне забезпечення процесу почалося після прийняття в 1998 р. законів України „Про національну програму інформатизації”, „Про Концепцію Національної програми інформатизації” та „Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 1998-2000 р.р.”, загальнодержавної програми „Електронна Україна”, яка визначає стратегічні завдання національної програми інформатизації на 2004- 2011 роки”. 24 лютого 2003 р. прийнято постанову Кабінету Міністрів України „Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи „Електронний уряд”, яка є складовою частиною загальнодержавної програми „Електронна Україна”. Інформаційні відносини, тобто відносини, що виникають при одержанні, використанні, поширенні і зберіганні інформації, регулюються Конституцією України, Законами України

«Про інформацію» (1992), «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (1992), «Про телебачення і радіомовлення» (1993), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про захист інформації в автоматизованих системах» (1994), «Про рекламу» (1996), «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» (1997), «Про видавничу справу» (1997), «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (1997) та іншими законодавчими актами про окремі галузі, види, форми і засоби інформації, міжнародними договорами та угодами, ратифікованими Україною. До головних видів інформації належать: статистична, масова, інформація про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, правова інформація, інформація про особу, інформація довідково-енциклопедична, соціологічна. Джерелами інформації є передбачені або встановлені законом документи й інші носії інформації – матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення ЗМІ та публічні виступи. Інформаційні відносини ґрунтуються на таких принципах, як гарантованість права на інформацію, відкритість, доступність, об'єктивність, вірогідність, повнота і точність, законність одержання, використання, поширення і зберігання інформації. Пріоритетними завданнями державної політики у сфері інформатизації та телекомунікаційної інфраструктури є забезпечення випереджальних темпів розвитку інфраструктури зв'язку, підвищення інвестиційної привабливості галузей інформатизації, суттєве вдосконалення національної мережі телекомунікацій, насамперед на базі новітніх вітчизняних технологій, їх інтеграція у глобальні інформаційні структури, в тому числі у мережу Інтернет, створення сприятливих умов для інформаційного розвитку широких верств населення та залучення до світових інформаційних ресурсів. Сьогодні очевидно, що без створення та використання сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів інформатики та систем зв'язку інформаційних технологій неможливо досягти успіху в жодній сфері суспільного життя. Інформатизація проникає всюди і цей процес вже не просто пов'язується з прогресуючим зростанням значущості високих інформаційних технологій, а стає однією з найважливіших функцій держави, фактором забезпечення її безпеки та суверенітету. Чільними напрямками і методами державної інформаційної політики є: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національної систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічної, фінансової, організаційної, правової, наукової основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному

Інформатизація як вирішальний чинник трансформації життя

співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України. Разом з тим глобалізація якісно змінила співпрацю між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються. Творче освоєння та розвиток виробництва і інфраструктури поступається місцем руйнівному освоєнню за допомогою вилучення фінансів та інтелекту. Глобальність і небувала гострота конкуренції об'єктивно посилює сильних і ще більше ослабляє слабих, поглиблюючи провалля між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються. При цьому загострення конкуренції веде до звуження кола споживачів високотехнологічної продукції і вже зараз починає гальмувати науково-технологічний прогрес. Прискорення розвитку і зростання добробуту меншої частини населення планети, що постійно скорочується за рахунок погіршення умов існування основної маси людства, що постійно збільшується, основна суперечність глобалізації. Дані кардинальні зміни сталися на історично короткому відрізку часу, за життя одного покоління. Темп цих змін з кожним роком зростає, якісно перетворюючи всі сфери життєдіяльності. Суспільна свідомість і суспільні системи, що склалися, не встигають еволюціонувати адекватно новим обставинам, що привело сучасне суспільство до нової системної кризи. Певною мірою зменшенню соціально-економічної напруги у світовій спільноті і тим самим зниженню загроз повинно сприяти впровадження в практику концепції еколого-економічного стійкого розвитку, в якій застосовуються як ринкові механізми, так і науково-обґрунтоване планування і регулювання світової економіки. У червні 2001 р. на Генуезькому самміті „вісімки” були прийняті конкретні рішення, направлені на залучення найбідніших країн в глобальну економіку з урахуванням рекомендації Декларації тисячоліття. У багато разів зростають загрози розвитку і самому існуванню людського суспільства від застосування високих технологій, які сприяють руйнуванню свідомості, підсвідомості та можуть нанести непоправну шкоду здоров'ю людей, знизити психічний імунітет і викликати неадекватну поведінку. Потрібно створення такого середовища суспільства, яке мало б внутрішній, іманентний захист.

Інформатизація – сукупність взаємозв'язаних організаційних, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих і правових процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислюваної та комунікаційної техніки. Інформатизація має комплексний характер і передбачає кілька напрямів: формування і використання інформаційних ресурсів; створення, розвиток і використання інформаційних систем, телекомунікаційних мереж (автоматизованих інформаційних систем, банків і баз даних, баз знань

тощо); інформаційних технологій збору, нагромадження, розповсюдження, зберігання інформації, доступу до неї на основі сучасної електронної обчислюваної та комунікаційної техніки, засобів зв'язку. Важливою складовою інформатизації суспільства є також створення і застосування засобів, механізмів захисту інформації як об'єкта відповідних процесів (інформаційна безпека). Як свідчить досвід індустріальних країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукомістких виробництв і високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя і подальшій демократизації суспільства. Стратегію розв'язання в Україні проблеми інформатизації окреслено в Національній програмі інформатизації, загальні засади формування, виконання та використання якої визначено Законом України «Про національну програму інформатизації» (1998), яка складається з Концепції Національної програми інформатизації, стратегічних цілей та основних принципів державної політики у відповідній сфері, очікуваних наслідків реалізації програми; галузевих програм і проектів інформатизації; програм і проектів інформатизації органів місцевого самоврядування.

Основними завданнями Національної програми є: формування організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, гуманітарних, методологічних і правових передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг та ін. Згідно названому законом КМ України 31.VIII 1999 р. затвердив Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації. Формування Програми передбачає розробку, узгодження та затвердження комплексу взаємопов'язаних заходів (завдань і проектів), у т.ч. інвестиційного характеру, узгоджених за часом, складом виконавців, використанням певних матеріально-технічних, фінансових, людських та ін. ресурсів, які мають на меті створення інформаційних і телекомунікаційних систем, засобів інформатизації та інформаційних ресурсів, що відповідають певним технічним умовам і показникам якості. Виконання Програми передбачає реалізацію комплексу заходів (завдань і проектів), спрямованих на розроблення нормативно-правових, методичних, Інформатизація як вирішальний чинник трансформації життя

нормативно-технічних документів з інформатизації та на виконання робіт, пов'язаних з розробкою концепцій, технічних завдань, технічних та пілотажних проектів створення систем і засобів інформатизації, та робіт, пов'язаних з їх впровадженням, експлуатацією тощо. Положення визначає порядок формування та виконання програм, її завдань і проектів, суб'єктів формування та виконання Національної програми інформатизації, їхні права та обов'язки, здійснення контролю за виконанням програми тощо. Встановлені типова документація Техніко-економічного обґрунтування проекту Національної програми інформатизації, Порядок організації та виконання робіт за контрактами (договорами), їх фінансування і контролю, звітності і впровадження кінцевих результатів. Функції генерального державного замовника Національної програми інформатизації покладено на Державний комітет зв'язку та інформатизації України, який забезпечує проведення державної політики у галузі зв'язку, розподілу і використання радіочастотного ресурсу та у сфері інформатизації, несе відповідальність за їх стан і розвиток. Як генеральний державний замовник Держкомзв'язку виконує функції: нагляду та контролю за формуванням і виконанням завдань (проектів) програми; координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, пов'язаної з виконанням проектів (завдань) Програми, а також частин державних, міждержавних, галузевих, міжгалузевих і регіональних програм і проектів, що стосуються сфери інформатизації.

В сфері інформатизації велику роль відіграють інформаційно-аналітичні технології (ІАТ), що являють собою сукупність методів збирання і оброблення інформації, яка характеризує об'єкт управлінського впливу на соціальні, політичні, економічні та інші процеси; специфічні прийоми їх діагностики, аналізу і синтезу, а також оцінки наслідків прийняття різних варіантів політичних рішень. Інформаційно-аналітичні технології в прикладному плані направлені на забезпечення діяльності осіб, що приймають політичні рішення в умовах дефіциту часу, при неповноті інформації про досліджувані процеси, нечіткості, суперечливості чи частковій недостовірності інформації. Представляючи собою інформаційні фрагменти в системному вигляді, ІАТ дозволяють зібрати розпорошені дані в свого роду «мозаїку», створити цілісну картину всього того, що відбувається, спрогнозувати на перспективу дії різних факторів, структур, груп інтересів. Проблемна та ситуаційна орієнтація даного виду діяльності, в свою чергу, представляє специфіку інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень як галузі наукового знання.

Висновки

1. Інформатизація – це: а) сукупність відомостей, необхідних для активного впливу на керовану систему з метою її оптимізації; б) набір вузькоспеціалізованих даних, що продуцуються у всіх сферах діяльності суспільства. При цьому дані – це сигнали, кількісні чи якісні, про об'єкт, які необхідно перетворити таким чином, щоб витягти інформацію. Характерні риси інформації – вірогідність, змістовність, актуальність, наявність для сприйняття особою, яка приймає рішення, якісні характеристики інформації.

2. Україна оголосила про свій європейський вибір як довгострокову стратегію соціального й економічного розвитку, тому вона не може стояти осторонь загальносвітових процесів інформатизації. В нашій країні сформульована і реалізується державна політика у сфері інформатизації. Головна її мета – це підвищення рівня інформаційного забезпечення кожного громадянина і суспільства, органів державної влади; розвиток інформаційної культури; інформаційне забезпечення національної безпеки, суверенітету держави; використання можливостей інформатизації для всебічного розвитку науки, культури, мистецтва, освіти, охорони здоров'я та інших сфер суспільного життя.

3. Початок нового тисячоліття характеризується формуванням новітньої „інформаційної цивілізації”. Технологічні досягнення останніх десятиліть привели до глобалізації інформаційного простору, збільшення в геометричній прогресії доступності інформаційних ресурсів, підвищення значення інформації в усіх сферах суспільного життя. За таких умов значно змінилася роль засобів масової інформації (ЗМІ) та структура медіа-ринків. На перший план вийшли новітні електронні мас-медіа, розвиток яких безпосередньо пов'язаний із змінами засобів обробки та поширення інформації. Їх специфіка визначається насамперед технологічним аспектом – електронною, кодовою формою інформаційного наповнення. Водночас кардинальні зміни форми подання та передачі інформації сприяють розширенню змістовних можливостей інформаційних ресурсів продукції та послуг. Фактично формується нове комунікаційне середовище, в якому поступово „розмиваються” межі між традиційними ЗМІ та засобами комунікацій.

Перспективи подальших досліджень:

- ✓ розвиток інформаційних технологій в Україні та в ЗДІА;
- ✓ детермінанти оптимізації інформатизації як вирішального чинника трансформації життя сучасного українського суспільства.

Джерела

1. Тронь В.П. Стратегія прориву: Монографія. - К.: Вид-во УАДУ, 1995.

2. Закон України про національну програму інформатизації/ Відом. Верховної Ради України.-1998.- № 7.- с.181.

Інформатизація як вирішальний чинник трансформації життя

3. Закон України про концепцію Національної програми інформатизації / Відом. Верховної Ради України.-1998.- № 27-28.- с.182.

4. Про затвердження Положення про формування та виконання національної програми інформатизації: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 1998 р. № 1352 / Офіційний вісник України.- 1999.- № 35.

5. Макаренко Е.А. Глобальне інформаційне суспільство. - К.: 2000.- с.25.

6. Зінченко О. Український технологічний ренесанс. - К.: Основи цінностей, 2002,- 51 с.

7. Гаврилов І. Розвиток інформаційного простору в Україні: нові можливості, нові загрози / Національна безпека і оборона.-2001.- № 1 (13).- с.2-59.

8. Тоффлер О. Третя хвиля / США- економіка, політика, ідеологія. - М.:1982.- № 7-11.

9. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі ІНТЕРНЕТ та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31 липня 2000 р. № 928/ 2000.- К.:2000.

10. Довгий С.А. и др.. Новые технологии в телекоммуникации: Современные тенденции развития,- К.: Укртелеком, 2001.

11. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции.- М.: Политиздат, 1991.- 287 с.

12. Иноземцев В.Л. „Класс интеллектуалов” в постиндустриальном обществе/ Социс.-1982.- № 7-11

13. Туронок С.Г. Политический анализ: Курс лекций: Учебное пособие. - М.: Дело. - 360 с.

Стаття надійшла 10.01.07 р.